
Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Верховного Суду
про розгляд кримінального
провадження судом присяжних
(актуальна практика)

Зміст

I. РОЗ'ЯСНЕННЯ ПРАВА НА СУД ПРИСЯЖНИХ.....	4
1. Роз'яснення права на суд присяжних на стадії досудового розслідування та в підготовчому судовому засіданні	4
2. Роз'яснення права на суд присяжних у ході судового розгляду, а не під час підготовчого судового засідання	5
3. Дотримання вимог ст. 384 КПК у разі, якщо справу розглядав суд присяжних, однак слухання в ній було розпочато повторно з підготовчого засідання.....	9
II. ВПЛИВ ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ НА ІСНУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЮ ПРАВА НА РОЗГЛЯД СПРАВИ СУДОМ ПРИСЯЖНИХ.....	11
III. ВІДСУТНІСТЬ ПРАВА НА РОЗГЛЯД ПРОВАДЖЕННЯ СУДОМ ПРИСЯЖНИХ ПРИ РОЗГЛЯДІ КЛОПОТАНЬ ПРО ЗАПОБІЖНИЙ ЗАХІД ТА НА СТАДІЇ ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ ЗА НОВОВІЯВЛЕНИМИ ОБСТАВИНАМИ	12
IV. ФОРМА РОЗ'ЯСНЕННЯ ПРАВА НА СУД ПРИСЯЖНИХ СУДОМ	14
V. СКЛАД СУДУ ПРИСЯЖНИХ.....	15
1. Відбір присяжних, зміна складу присяжних або даних про присяжних у ході судового розгляду	15
2. Обставини, що виключають участь слідчого судді, судді або присяжного в кримінальному провадженні	18
VI. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПОРЯДКУ ПРОВАДЖЕННЯ СУДОМ ПРИСЯЖНИХ.....	21
VII. СУДОВИЙ РОЗГЛЯД У СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ ЩОДО ЗЛОЧИНІВ, ЗА ВЧИНЕННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧЕНО ДОВІЧНЕ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ, В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ АБО У РАЗІ РОЗГЛЯДУ IN ABSENTIA.....	23

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

ВС	Верховний Суд
ВП ВС	Велика Палата Верховного Суду
Закон	Закон України
КК	Кримінальний кодекс України
ККС ВС	Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду
КПК	Кримінальний процесуальний кодекс України
КУпАП	Кодекс України про адміністративні правопорушення
ОП ККС ВС	об'єднана палата Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду

I. РОЗ'ЯСНЕННЯ ПРАВА НА СУД ПРИСЯЖНИХ

1. Роз'яснення права на суд присяжних на стадії досудового розслідування та в підготовчому судовому засіданні

У касаційній скарзі сторона захисту стверджує, що в ході досудового розслідування прокурором було порушено вимоги ст. 384 КПК, оскільки до обвинувального акту не долучено письмове роз'яснення обвинуваченому права на розгляд кримінального провадження судом присяжних. Крім того, зазначає, що в матеріалах справи відсутні підтвердження про роз'яснення судом обвинуваченому права на розгляд судом присяжних.

Як видно з матеріалів справи, письмове роз'яснення прокурора обвинуваченим про можливість, особливості і правові наслідки розгляду кримінального провадження судом присяжних, відсутнє.

З журналу судових засідань та аудіозапису цих судових засідань, які містяться на технічному носії, вбачається, що місцевий суд двічі роз'яснив обвинуваченим їх право на розгляд кримінального провадження судом присяжних.

При цьому головуюча суддя після вручення обвинуваченим пам'яток про права та обов'язки з'ясувала у останніх, чи зрозумілі їм їхні права та обов'язки, на що ті у присутності своїх захисників, ствердно відповіли, що права зрозумілі, при цьому жодних клопотань вони не заявляли.

Допущене прокурором невиконання вимог ст. 384 КПК при направленні обвинувального акту до суду було усунуто судом шляхом вручення відповідного роз'яснення та створено необхідні умови для ефективного використання права на суд присяжних.

Таким чином вказане свідчить про те, судом в повній мірі виконано вимоги ст. 384 КПК щодо обов'язкового роз'яснення обвинуваченим можливості та особливостей розгляду кримінального провадження стосовно них судом присяжних.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 11.04.2023 у справі № 207/317/18 (провадження № 51-32км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/11025555>

У касаційній скарзі захисник стверджує, що у супереч вимогам ст. 384 КПК засудженому не роз'яснено його право на розгляд кримінального провадження щодо нього судом присяжних.

Інформування судом обвинуваченого про можливість розгляду кримінального провадження щодо нього судом присяжних ще до початку судового розгляду не пов'язано з тим, роз'яснив прокурор обвинуваченому про таку можливість до передачі обвинувального акта до суду чи ні.

Допущене прокурором невиконання вимог ст. 384 КПК при направленні обвинувального акта до суду було усунуто до початку судового розгляду шляхом вручення обвинуваченому відповідного роз'яснення, а під час підготовчого судового засідання зазначені вимоги закону судом виконано та створено обвинуваченому необхідні умови для ефективного використання права на суд присяжних.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 31.08.2021 у справі № 263/8490/14-к (провадження № 51-3896км20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99426229>

У касаційній скарзі захисник вказує про порушення вимог ст. 384 КПК у зв'язку з недолученням до обвинувального акту письмового роз'яснення прокурора про право на розгляд даного кримінального провадження судом присяжних та нероз'ясненням такого права під час підготовчого судового засідання.

Як вбачається з матеріалів кримінального провадження, у цій справі відсутнє письмове роз'яснення прокурора засудженій про можливість, особливості і правові наслідки розгляду кримінального провадження судом присяжних.

Крім того, вивченням матеріалів кримінального провадження та прослуховуванням аудіозаписів судових засідань встановлено, що суд першої інстанції також не виконав вимог ч. 1 ст. 384 КПК та не роз'яснив під час підготовчого судового засідання засудженій її права на розгляд провадження судом присяжних.

Суд апеляційної інстанції, під час розгляду провадження за апеляційними скаргами прокурора, засуджених та захисника залишив поза увагою зазначене порушення вимог ст. 384 КПК, допущене судом першої інстанції, що свідчить про формальне здійснення апеляційного розгляду та постановлення ухвали, яка не відповідає вимогам статей 370, 419 КПК.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 29.10.2020 у справі № 309/1822/17 (провадження № 51-6282км19) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92602229>

2. Роз'яснення права на суд присяжних у ході судового розгляду, а не під час підготовчого судового засідання

Захист вважав, що судом допущено порушення вимог ст. 384 КПК, оскільки право на суд присяжних було роз'яснено вже в ході судового розгляду, а не на підготовчому судовому засіданні.

Кримінальне провадження в суді присяжних за своєю правовою природою є особливим порядком кримінального провадження, покликаним забезпечити додаткові гарантії особам, обвинуваченим у вчиненні найбільш тяжких злочинів, за які передбачено покарання у виді довічного позбавлення волі.

Залежно від волевиявлення обвинуваченого у справах цієї категорії може застосовуватись одна з двох альтернативних судових процедур: загальний порядок судового розгляду колегією у складі трьох професійних суддів; провадження у суді присяжних (ч. 3 ст. 31 КПК).

Така альтернативність покликана сприяти дотриманню балансу між економією процесуальних засобів і гарантіями дотримання прав особи у кримінальному судочинстві. Відповідні гарантії полягають у праві обвинуваченого заявити клопотання про розгляд його справи або колегією професійних суддів, або судом присяжних. Можливість вибору між різними процесуальними формами відправлення правосуддя передбачає обов'язок держави в особі її уповноважених органів та службових осіб забезпечити свободу цього вибору та його практичну реалізацію.

Вимоги ст. 384 КПК щодо роз'яснення особі відповідного права прокурором при направленні обвинувального акта до суду та судом під час підготовчого судового засідання спрямовані на забезпечення ефективної реалізації обвинуваченим зазначеного права завдяки своєчасній поінформованості і наданні йому реальної можливості ініціювати питання про особливий порядок судового розгляду.

Нероз'яснення чи неналежне роз'яснення особі права на суд присяжних згідно з ч. 2 ст. 412 КПК прямо не передбачені як безумовні підстави для скасування судового рішення. Згідно з п. 2 зазначеної процесуальної норми такою підставою є ухвалення судового рішення незаконним складом суду.

Як видно з матеріалів справи, вчинення злочину, передбаченого ч. 2 ст. 115 КК, за який може бути призначено покарання у виді довічного позбавлення волі, відповідно до початково висунутого прокурором обвинувачення інкримінувалося лише одному з засуджених. Відтак при направленні обвинувального акта до суду і проведенні підготовчого судового засідання прокурор і суд відповідно зобов'язані були роз'яснити право на суд присяжних лише цьому обвинуваченому. Підтверджені роз'яснення йому права, передбаченого ч. 3 ст. 31 КПК, на вищезазначених стадіях кримінального провадження матеріали справи дійсно не містять.

Однак після зміни прокурором у порядку ст. 338 КПК обвинувачення, за яким вчинення злочину, передбаченого ч. 2 ст. 115 КК, ставилося за провину вже обом обвинуваченим, суд роз'яснив їм право на суд присяжних під час судового розгляду. Як видно з технічного запису судового процесу, що є належним засобом фіксування кримінального провадження в суді, суд пересвідчився у правильному розумінні змісту такого права обвинуваченими і з'ясував позицію кожного щодо бажання чи небажання скористатися ним. У разі заявлення відповідного клопотання принаймні одним із обвинувачених виникла б безумовна

підстава для формування колегії присяжних і розгляду справи спочатку в іншому складі суду, тобто судом присяжних.

Таким чином, за умови позитивного волевиявлення обох обвинувачених або одного з них про розгляд кримінальної справи щодо них судом присяжних відповідне право було би практично реалізовано.

Однак, як зафіксовано у журналі судового засідання й на технічному записі судового процесу, обидва обвинувачених, користуючись професійною правничою допомогою, в присутності своїх захисників від використання права на суд присяжних категорично відмовилися, наполягаючи на продовженні розгляду справи у тому ж складі суду.

Зазначене беззаперечно свідчить про те, що засудженому право, передбачене ч. 3 ст. 31 КПК, було роз'яснено на належній стадії процесу одразу після пред'явлення обвинувачення у злочині, за який може бути призначено покарання у виді довічного позбавлення волі. Несвоєчасне ж роз'яснення судом цього права першому обвинуваченому не позбавило його реальної можливості скористатися додатковими процедурними гарантіями, зумовленими тяжкістю висунутого звинувачення. Незастосування особливого порядку судового розгляду було наслідком добровільно й усвідомлено обраної обвинуваченим процесуальної позиції, і свободу цього вибору судом забезпечено.

Попри невідповідність дій суду приписам ст. 384 КПК, в цій ситуації скасування вироку з призначенням нового судового розгляду не буде необхідним та ефективним засобом виправлення допущеної помилки і не сприятиме реальному захисту прав і свобод засуджених. Навпаки, анулювання результатів усіх процесуальних дій, виконаних судом упродовж майже двох років в установленому законом порядку, з метою дотримання самої лише формальної процедури призведе до неефективного витрачання людських і часових ресурсів, втрати значної частини доказів і порушення прав учасників процесу на розгляд справи упродовж розумного строку.

За означених умов, яких дотримано в цій кримінальній справі, ВП ВС вважає, що хоча обвинуваченому право на суд присяжних і не було роз'яснене на стадії підготовчого провадження, однак зазначений недолік вчасно виправлено судом першої інстанції й обвинуваченому були створені необхідні умови для ефективного використання цього права.

Отже, вирішуючи питання про те, чи є нероз'яснення обвинуваченому права на суд присяжних безумовною підставою для скасування вироку, необхідно виходити з того, чи забезпечили фактично застосовані час і спосіб такого роз'яснення можливість реалізувати право на особливий порядок судового розгляду.

Висновки щодо застосування норм права:

Роз'яснення судом обвинуваченому права на суд присяжних поза часовими межами підготовчого провадження, але до завершення судового розгляду, не завжди є безумовною підставою для скасування вироку.

Однак для залишення судових рішень у силі в кожному конкретному випадку необхідні дані, які би з достатньою переконливістю свідчили про відсутність в особі перешкод у реалізації свого права на особливий порядок судового розгляду попри зазначений недолік. За наявності обґрунтованих підстав для висновку, що в результаті роз'яснення права на суд присяжних на стадії судового розгляду обвинувачений мав реальну можливість ефективно скористатися ним, суд касаційної інстанції вправі не визнати відсутність роз'яснення такого права прокурором при направленні обвинувального акта до суду і судом у підготовчому судовому засіданні безумовною підставою для скасування вироку. Вирішуючи це питання, суду належить виходити з того, чи забезпечили фактично застосовані час і спосіб роз'яснення обвинуваченому права на суд присяжних можливість його реалізації.

Постанова ВП ВС від 12.09.2018 у справі № 523/6472/14-к (провадження № 13-32кс18)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/76947335>

У касаційній скарзі прокурор вказує на те, що в порушення вимог статей 31, 384 КПК у підготовчому судовому засіданні суд не роз'яснив обвинуваченому право на суд присяжних.

Як вбачається з матеріалів кримінального провадження, до завершення судового розгляду у судовому засіданні суд першої інстанції роз'яснив обвинуваченому його право на розгляд справи судом присяжних, тобто вжив заходів для усунення порушення, яке було допущено судом під час підготовчого засідання.

Користуючись професійною правничою допомогою захисника, обвинувачений у присутності останнього відмовився від розгляду справи судом присяжних та наполіг на продовженні розгляду справи у тому ж складі суду.

Таким чином, за умови позитивного волевиявлення обвинуваченого на розгляд кримінального провадження судом присяжних відповідне право було би практично реалізоване.

Несвоєчасне роз'яснення місцевим судом обвинуваченому його права на суд присяжних не позбавило останнього реальної можливості скористатися додатковими процедурними гарантіями, зумовленими тяжкістю висунутого звинувачення. Незастосування особливого порядку судового розгляду було наслідком добровільно й усвідомлено обраної обвинуваченим процесуальної позиції, і свободу цього вибору судом забезпечено.

Наведене не дає підстав стверджувати про допущення місцевим судом такого істотного порушення вимог кримінального процесуального закону, що може тягнути за собою скасування судових рішень.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 30.10.2018 у справі № 761/33395/13-к (провадження № 51-1493км18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78979725>

3. Дотримання вимог ст. 384 КПК у разі, якщо справу розглядав суд присяжних, однак слухання в ній було розпочато повторно з підготовчого засідання

У касаційній скарзі захисник вказав про те, що місцевим судом неправомірно задоволено клопотання про відмову від розгляду справи судом присяжних, при цьому не роз'яснено наслідків такої відмови й ухвалено вирок незаконним складом суду.

У цій справі право на суд присяжних, правові наслідки застосування цього інституту були письмово роз'яснені прокурором і про такий склад суду обвинувачений клопотав у підготовчому судовому засіданні. Надалі внаслідок відставки двох професійних суддів та їх заміни в порядку ч. 3 ст. 35 КПК, було проведено нове підготовче судове засідання, у ході якого, виконуючи приписи ст. 384 КПК суд з'ясував, чи бажає обвинувачений скористатися своїм правом на розгляд кримінального провадження стосовно нього судом присяжних. Обвинувачений заявив суду, що розгляд справи має здійснюватися колегіально в складі трьох суддів, тим самим підтримав міркування свого захисника про недоцільність залучення присяжних.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 19.06.2025 у справі № 357/10388/16-к (провадження № 51-4474км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128422317>

У касаційній скарзі захисник посилається на порушення права обвинуваченого на суд присяжних, оскільки прокурор не роз'яснив обвинуваченому можливість, особливості та правові наслідки розгляду кримінального провадження судом присяжних, що є порушенням ч. 1 ст. 384 КПК. Суд першої інстанції під час підготовчого судового засідання також не повідомив обвинуваченому про можливість розгляду кримінального провадження щодо нього судом присяжних. На думку захисту, невиконання судом під час підготовчого судового засідання вимог ст. 384 КПК є безумовною підставою для скасування судових рішень.

Верховний Суд не погодився зі стороною захисту із таких міркувань.

Кримінальне провадження щодо обвинуваченого розглядалося спочатку в Рахівському районному суді, надалі, після зміни підсудності розгляд кримінального провадження був призначений у Тячівському районному суді Закарпатської області, де за клопотанням сторони захисту розгляд кримінального провадження проводився судом присяжних. Надалі

обвинувачений звернувся до суду із заявою, у якій зазначив, що не погоджується з клопотанням захисника про розгляд кримінального провадження щодо нього судом присяжних і своєї згоди на такий розгляд він не давав.

З наведеного убачається, що сторона захисту не тільки мала реальну можливість на стадії судового розгляду ефективно скористатися правом на суд присяжних, але і скористалася ним.

Надалі за заявою обвинуваченого про відвід суддям Тячівського районного суд, підсудність кримінального провадження була змінена і справа була передана у Мукачівський міськрайонний суд, де сторона захисту клопотання про розгляд кримінального провадження судом присяжних не заявляла.

Що стосується тверджень захисника про необхідність повторного роз'яснення засудженому права на суд присяжних при зміні складу суду, то з урахуванням вищезазначених обставин такі доводи не можуть свідчити про наявність істотного порушення положень КПК.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 21.03.2023 у справі № 305/188/17 (провадження № 51-2069км20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109747758>

У касаційній скарзі сторона захисту стверджує про порушення місцевим судом права засудженого на розгляд справи судом присяжних.

Той факт, що після зміни складу колегії суддів, яка розглядала дане кримінальне провадження, особі повторно не було роз'яснено її право на суд присяжних, не може свідчити про порушення його права на захист, оскільки обвинувачений реально мав можливість скористатися цим правом в будь-який момент, однак не зробив цього. Засуджений був обізнаний із правом, перешкоди у реалізації його права на особливий порядок судового розгляду попри зазначений недолік, не існували.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 06.06.2019 у справі № 686/10620/15-к (провадження № 51-7950км18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82420496>

У касаційній скарзі сторона захисту зазначає, що вирок ухвалено з істотними процесуальними порушеннями, оскільки після зміни складу присяжних судовий розгляд не було розпочато спочатку

Провадження розглянуто неповноважним складом суду внаслідок порушення місцевим судом процедури усунення присяжних від подальшої участі в судовому розгляді кримінального провадження з огляду на вимоги ст. 390 КПК, оскільки після заміни складу присяжних розгляд справи не було розпочато спочатку, а було продовжено без прийняття

вмотивованого судового рішення та без з'ясування думки сторін з вказаного питання.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 11.03.2021 у справі № 237/1268/16-к (провадження № 51-6336км19) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95574811>

II. ВПЛИВ ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ НА ІСНУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЮ ПРАВА НА РОЗГЛЯД СПРАВИ СУДОМ ПРИСЯЖНИХ

Сторона захисту стверджує, що у цьому провадженні має місце порушення ст. 384 КПК, оскільки обвинуваченого засуджено за злочин, який є особливо тяжким, а санкцією інкримінованої статті як найбільш суворий вид покарання передбачено довічне позбавлення волі.

Верховний Суд констатував, що має місце порушення положень ст. 384 КПК, оскільки право на розгляд судом присяжних має бути роз'яснено й тоді, коли до обвинуваченого не можна застосувати покарання у вигляді довічного позбавлення волі в силу прямої заборони, передбачено кримінальним законом.

Виходячи з системно-структурного аналізу зазначених норм та зважаючи на те, що в санкції ч. 2 ст. 115 КК йдеться про злочин, за вчинення якого передбачено довічне позбавлення волі, а не про застосування такого покарання судом при призначенні покарання, наведене дає підстави для висновку, що право на суд присяжних зберігається в обвинуваченого у вчиненні цього злочину незалежно від стадії вчинення злочину (стадії, на якій цей злочин було припинено).

А тому обвинувачений є суб'єктом процесуального права заявляти клопотання про розгляд кримінального провадження стосовно нього судом присяжних, незабезпечення реалізації якого судом першої інстанції є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону, оскільки ставить під сумнів здійснення правосуддя в цьому кримінальному провадженні судом, який відповідає стандарту «створеного відповідно до закону» в контексті права на справедливий суд, передбаченого ст. 6 Конвенції.

Відповідно до вимог ч. 1 ст. 384 КПК суд зобов'язаний роз'яснити обвинуваченому у вчиненні як закінченого, так і незакінченого злочину, за який передбачене покарання у виді довічного позбавлення волі, можливість та особливості розгляду кримінального провадження стосовно нього судом присяжних.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 07.11.2018 у справі № 751/4876/15-к (провадження № 51-1253зпв18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77801401>

Особі було інкриміновано вчинення злочину у редакції статті, яка не передбачала покарання у вигляді довічного позбавлення волі. Однак після вчинення у санкцію

відповідної статті було внесено це покарання як альтернативне і сторона захисту стверджувала про необхідність роз'яснення права на розгляді провадження судом присяжних

Суд першої інстанції встановив, що у обвинуваченого не виникло права на суд присяжних, незважаючи на те, що таке право було роз'яснено особі прокурором під час досудового розслідування з посиланням на санкцію ч. 3 ст. 110 КК, яка, серед іншого, передбачає можливість призначення покарання у виді довічного позбавлення волі.

Так, вмотивовуючи свої висновки, суд першої інстанції обґрунтовано звернув увагу на позицію сторони захисту, яка в підготовчому судовому засіданні наполягала на проведенні розгляду кримінального провадження колегіально судом у складі трьох суддів. Також місцевий суд відзначив, що довічне позбавлення волі передбачено санкцією чинної редакції ч. 3 ст. 110 КК, яка з огляду на заборону зворотної дії закону, що посилює покарання, в будь-якому разі не може бути застосовано в цьому кримінальному провадженні в указаній частині.

Станом на час вчинення інкримінованих особою кримінальних правопорушень, тобто на 01.03.2014, санкція ч. 3 ст. 110 КК не передбачала покарання у виді довічного позбавлення волі, а тому й права на розгляд зазначеного кримінального провадження судом присяжних у обвинуваченого не було.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 06.12.2021 у справі № 756/4855/17 (провадження № 51-7121км18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101873632>

III. ВІДСУТНІСТЬ ПРАВА НА РОЗГЛЯД ПРОВАДЖЕННЯ СУДОМ ПРИСЯЖНИХ ПРИ РОЗГЛЯДІ КЛОПОТАНЬ ПРО ЗАПОБІЖНИЙ ЗАХІД ТА НА СТАДІЇ ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ ЗА НОВОВІЯВЛЕНИМИ ОБСТАВИНАМИ

Відповідно до ч. 2 ст. 383 КПК суд присяжних утворюється при місцевому загальному суді першої інстанції.

Розгляд кримінального провадження судом присяжних проводиться за сукупності таких умов:

- 1) обвинувальний акт щодо особи передано на розгляд суду першої інстанції;
- 2) злочин, у вчиненні якого обвинувачується особа, передбачає покарання у виді довічного позбавлення волі;
- 3) під час підготовчого судового засідання обвинувачений заявив клопотання про розгляд кримінального провадження щодо нього судом присяжних.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 07.11.2023 у справі № 644/5171/20 (провадження № 51-2483км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114796482>

Сторона захисту стверджує про порушення ст. 384 КПК і можливість розгляду справи судом присяжних навіть у тому разі, коли суд розглядає питання про обрання, провадження чи зміну запобіжного заходу.

Як вбачається із журналу судового засідання предметом розгляду суду першої інстанції під час цього судового засідання були клопотання прокурора про продовження запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою та захисника про скасування запобіжного заходу.

Правила КПК не передбачають роз'яснення підозрюваному права на розгляд справи судом присяжних під час розгляду питання про обрання, зміну чи продовження запобіжного заходу, а тому такого обов'язку у місцевого суду і не виникало.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 20.10.2022 у справі № 565/1354/19 (провадження № 51-443км20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106988921>

У касаційній скарзі засуджений вважає, що ухвалу суду першої інстанції за результатами розгляду його заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами постановлено незаконним складом суду. Так, обвинувальний вирок щодо засудженого ухвалено судом у складі двох суддів та трьох народних засідателів, при цьому йому призначено покарання у виді довічного позбавлення волі. У зв'язку з цим, на думку засудженого, на підставі ч. 3 ст. 31 КПК він має право на здійснення кримінального провадження за нововиявленими обставинами судом присяжних. Однак всупереч вимогам ст. 384 КПК суд першої інстанції не роз'яснив вказаного права та ухвалив судові рішення у складі трьох суддів без участі присяжних.

За змістом статей 459, 467 КПК перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами є ревізійною стадією, в ході якої суд не розглядає обвинувачення по суті, а лише надає оцінку доводам учасників судового провадження щодо наявності у кримінальному провадженні обставин, що не були відомі суду на час судового розгляду при ухваленні судового рішення, а також щодо можливості впливу цих обставин на правильність судового рішення, яке належить переглянути.

Предметом судового розгляду в порядку провадження за нововиявленими обставинами виступає не обвинувальний акт, а судові рішення, зокрема вирок суду, що набрав законної сили, яким встановлено наявності чи відсутності винуватості особи у вчиненні інкримінованого їй злочину.

Після набрання вироком законної сили особа, щодо якої здійснюється кримінальне провадження, вже не має статусу обвинуваченого, натомість

залежно від прийнятого судом рішення вважається виправданою або засудженою.

Забезпечення додаткових гарантій для такої особи у виді перегляду вироку щодо неї за нововиявленими обставинами судом присяжних процесуальний закон не передбачає.

Вказане узгоджується з приписами ч. 10 ст. 31 КПК, відповідно до яких перегляд судового рішення за виключними обставинами в суді першої інстанції здійснюється виключно колегією у складі трьох або більшої непарної кількості суддів. І хоча ця норма не визначає складу суду для перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами, однак з урахуванням подібності процедур провадження за нововиявленими та виключними обставинами, здійснення яких регулюються гл. 34 КПК, перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами також повинен здійснюватися виключно професійними суддями.

Залучення присяжних до цієї процедури не сприятиме реалізації завдань кримінального провадження, адже мета, якої може бути досягнуто при розгляді заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами судом присяжних, є явно неспіврозмірною з витраченими на такий розгляд процесуальними засобами.

За таких обставин, не роз'яснивши засудженому права на здійснення кримінального провадження за нововиявленими обставинами судом присяжних, та, відповідно, провівши судовий розгляд без участі присяжних, місцевий суд не порушив вимог кримінального процесуального закону, оскільки процедура перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами не передбачає права засудженого (виправданого) на суд присяжних.

Висновок: за змістом ч. 3 ст. 31, ч. 2 ст. 383, ст. 384 КПК обвинувачений у вчиненні злочину, за який передбачено покарання у виді довічного позбавлення волі, має право на розгляд кримінального провадження щодо нього в суді першої інстанції судом присяжних, проте таке право не виникає на стадії перегляду судових рішень в апеляційному, касаційному порядку, а також за нововиявленими або виключними обставинами.

Постанова ОП ККС ВС від 04.11.2019 у справі № 496/4533/17 (провадження № 51-9834кмо18)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/85582389>

IV. ФОРМА РОЗ'ЯСНЕННЯ ПРАВА НА СУД ПРИСЯЖНИХ СУДОМ

У касаційній скарзі сторона захисту стверджує про нероз'яснення засудженому права на розгляд провадження відносно нього судом присяжних.

Твердження захисника про те, що суд першої інстанції мав письмово роз'яснити засудженому можливості та особливості розгляду

кримінального провадження судом присяжних безпосередньо в процесі судового розгляду не узгоджується з вимогами кримінального процесуального закону, оскільки положеннями ст. 384 КПК обов'язок щодо письмового роз'яснення покладається лише на прокурора, а не на суд.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 16.10.2023 у справі № 212/7057/18 (провадження № 51-2532км22) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114513575>

Прокурор стверджує, що судові рішення підлягають скасуванню у зв'язку з нероз'ясненням місцевим судом засудженим можливості та особливостей розгляду кримінально провадження судом присяжних.

У матеріалах провадження та на технічному носії запису судових засідань відсутні дані про те, що місцевий суд роз'яснив обвинуваченим можливості та особливості розгляду кримінального провадження стосовно них судом присяжних (хоча особи обвинувачувались у вчиненні злочину, за який передбачено покарання у виді довічного позбавлення волі), а отже, суд не виконав вимог ч. 1 ст. 384 КПК.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 14.06.2018 у справі № 263/830/14-к (провадження № 51-1763км18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74777583>

У касаційній скарзі засуджений стверджує, що йому не було роз'яснено його право на розгляд провадження щодо нього судом присяжних.

Під час розгляду кримінального провадження в суді першої інстанції права на суд присяжних і наслідки обвинуваченим не роз'яснені, що встановлено під час прослуховування технічного носія перебігу судового засідання. Будь-яких відомостей про ознайомлення обвинувачених з такими правами у кримінальному провадженні також немає.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 07.05.2019 у справі № 473/2513/13-к (провадження № 51-9659км18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/8172237>

V. СКЛАД СУДУ ПРИСЯЖНИХ

1. Відбір присяжних, зміна складу присяжних або даних про присяжних у ході судового розгляду

У касаційній скарзі сторона захисту стверджує, що провадження розглянуто незаконним складом суду, оскільки повноваження у присяжних на час розгляду цього провадження закінчились.

На виконання вимог ч. 1 ст. 60 Закону «Про судоустрій і статус суддів» (далі – Закон № 2453-VI) для затвердження списку присяжних територіальне управління Державної судової адміністрації України звертається

з поданням до відповідної місцевої ради, що формує і затверджує у кількості, зазначеній у поданні, список громадян, які постійно проживають на території, на яку поширюється юрисдикція відповідного суду, відповідають вимогам ст. 61 цього Закону і дали згоду бути присяжними.

Згідно з ч. 3 вказаної статті Закону № 2453-VI список присяжних затверджується на два роки і переглядається в разі необхідності для заміни осіб, які вибули зі списку, за поданням територіального управління Державної судової адміністрації України.

За матеріалами провадження, виконуючи вимоги ст. 60 Закону № 2453-VI, територіальне управління Державної судової адміністрації України направило подання до районної ради щодо затвердження списку присяжних для районного суду.

Рішенням районної ради з посиланням на норми законодавства України, зокрема на КПК і Закон № 2453-VI, було затверджено список присяжних для районного суду у кількості 15 осіб.

При цьому відповідно до положень ч. 3 ст. 60 Закону № 2453-VI закінчувались повноваження присяжних, затверджених раніше.

З матеріалів провадження вбачається, що у зв'язку із закінченням повноважень присяжних територіальне управління Державної судової адміністрації України знову направило подання до районної ради щодо затвердження списку присяжних для районного суду.

Рішенням районної ради на підставі вказаного подання з посиланням на норми законодавства України, зокрема на КПК і Закон № 2453-VI, було затверджено новий список присяжних у кількості 15 осіб, серед яких був новий присяжний, та продовжено термін повноважень попередніх присяжних, затверджених рішенням районної ради у кримінальному провадженні щодо обвинуваченого, до моменту завершення судового розгляду цього провадження.

Враховуючи наведене, суд присяжних у цьому кримінальному провадженні утворений відповідно до вимог законодавства України, а повноваження присяжних у цьому провадженні не припинялися до ухвалення обвинувального вироку, що підтверджено перевіркою матеріалів кримінального провадження з урахуванням вимог законодавства.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 10.09.2020 у справі № 504/3802/15-к (провадження № 51-8786км18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91572010>

У касаційній скарзі сторона захисту зазначає, що розгляд кримінального провадження в суді першої інстанції всупереч вимогам ст. 387 КПК проведено незаконним складом суду, а саме за відсутності одного запасного присяжного.

Частиною 10 ст. 387 КПК визначено, що запасні присяжні під час судового засідання постійно перебувають на відведених їм місцях і до ухвалення вироку можуть бути включені до складу основних присяжних у разі неможливості кого-небудь з основних присяжних продовжувати участь у судовому розгляді. Про заміну вибулих основних присяжних запасними суд присяжних постановляє ухвалу.

Суд апеляційної інстанції встановив, що всі судові засідання в цьому кримінальному провадженні проведено повноважним судом у складі двох суддів, а також трьох присяжних. Будь-якої заміни основних присяжних не проводилося.

Вимоги ст. 387 КПК були дотримані судом першої інстанції, оскільки постійне перебування запасного присяжного під час судового розгляду на відведеному йому місці є гарантією забезпечення права на справедливий розгляд та вирішення справи в розумні строки незалежним і неупередженим судом, створеним на підставі закону, де за умови вибуття основних присяжних, в КПК встановлений порядок їх заміни запасними. За незмінності складу суду та відсутності підстав для заміни основного присяжного, зазначене в касаційній скарзі порушення процесуального закону не перешкодило ухваленню законного судового рішення.

Відсутність запасного присяжного в окремих судових засіданнях у ході розгляду кримінального провадження не є тим істотним порушенням кримінального процесуального закону, яке вплинуло на правильність ухваленого судового рішення, його законність та обґрунтованість, та не є підставою для скасування оскаржених рішень.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 10.03.2021 у справі № 676/6211/16-к (провадження № 51-3919км20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95509374>

У касаційній скарзі захисник стверджує, що вирок суду першої інстанції постановлений незаконним складом суду, оскільки згідно зі звітом автоматизованого розподілу справ визначення та відібрання присяжних було проведено з порушенням процедури відведення попередньо відібраних через автоматизований розподіл присяжних, зокрема, без проведення жодного судового засідання, яке безумовно мало проходити за правилами ст. 387 КПК.

Слід відрізняти процедури виклику присяжних згідно з положеннями ст. 385 КПК (попередній відбір присяжних) та відбору присяжних у порядку, передбаченому ст. 387 КПК.

Виклик (попередній відбір) присяжних згідно з положеннями ст. 385 КПК здійснюється на підставі розпорядження головуючого секретарю судового засідання, яке є підставою для визначення присяжних в кількості семи осіб

автоматизованою системою документообігу суду з числа осіб, які внесені до списку присяжних.

А вже під час відбору присяжних за правилами ч. 5 ст. 387 КПК виключно ухвалою суду у складі двох суддів вирішуються питання, пов'язані зі звільненням присяжних від участі в розгляді кримінального провадження, а також із самовідводом і відводом присяжних.

З матеріалів кримінального провадження вбачається, що згідно з протоколом попереднього відбору присяжних було попередньо відібрано сім присяжних.

Однак, в судовому засіданні процедури відбору присяжних не відбулося, оскільки суддя знаходився у відпустці. Водночас було з'ясовано, що рішенням міської ради списки присяжних були змінені і затвердженні нові списки, а тому у суду вже не було підстав здійснювати відбір присяжних з числа тих осіб, які були визначені згідно з ч. 1 ст. 385 КПК за списками присяжних, які вже не були чинними на час проведення судового засідання, як і вирішувати питання про їх відведення відповідно до ч. 5 ст. 387 КПК.

Підставою ж для проведення нового виклику присяжних (попереднього їх відбору автоматизованою системою документообігу суду) слугувало рішення міської ради.

Таким чином, судом першої інстанції були дотримані вимоги ст. ст. 385, 387 КПК, а відбір присяжних, було проведено відповідно до нового списку, затвердженого рішення міської ради.

При цьому сторона захисту, будучи ознайомленою з усіма підготовчими діями щодо виклику (попереднього відбору) присяжних, в суді першої інстанції під час судового розгляду не заявляла жодних відводів такому складу суду.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 30.07.2019 у справі № 725/3927/16-к (провадження № 51-4798км18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83482698>

2. Обставини, що виключають участь слідчого судді, судді або присяжного в кримінальному провадженні

У касаційній скарзі засуджений посиляється на те, що до судового розгляду було допущено присяжного, який на той момент був чоловіком керівника апарату місцевого суду.

Положеннями ст. 75 КПК передбачено, що присяжний не може брати участь у кримінальному провадженні:

1) якщо він є заявником, потерпілим, цивільним позивачем, цивільним відповідачем, близьким родичем чи членом сім'ї слідчого, прокурора,

підозрюваного, обвинуваченого, заявника, потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача;

2) якщо він брав участь у цьому провадженні як свідок, експерт, спеціаліст, представник персоналу органу пробації, перекладач, слідчий, прокурор, захисник або представник;

3) якщо він особисто, його близькі родичі чи члени його сім'ї заінтересовані в результатах провадження;

4) за наявності інших обставин, які викликають сумнів у його неупередженості;

5) у випадку порушення встановленого ч. 3 ст. 35 цього Кодексу порядку визначення слідчого судді, судді для розгляду справи.

У складі суду, що здійснює судове провадження, не можуть бути особи, які є родичами між собою.

Враховуючи вищенаведене, посилання засудженого на те, що запасний присяжний перебував у родинних відносинах з керівником апарату (який не входив до складу суду, яким здійснювався розгляд цього кримінального провадження), не свідчать про те, що зазначений присяжний був позбавлений можливості виконувати свої обов'язки, передбачені ст. 386 КПК.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 20.01.2025 у справі № 357/12623/21 (провадження № 51-2720км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124754858>

У касаційній скарзі захисник стверджує, що вирок місцевого суду ухвалений незаконним складом суду, оскільки присяжний у цьому провадженні підлягав відводу з мотивів конфлікту інтересів.

Захисник зазначає, що присяжний постановою місцевого суду (під час судового розгляду кримінального провадження щодо засуджених) був притягнутий до адміністративної відповідальності за ч. 1 ст. 195-2 КУпАП у вигляді усного зауваження. При цьому таку постанову було ухвалено головою цього суду, який приймав участь у цьому кримінальному провадженні в якості судді та ухвалював вирок щодо засуджених, який у подальшому ухвалою апеляційного суду було скасовано як незаконний.

Вважати, що в даному кримінальному провадженні цей присяжний був упередженим та існував конфлікт інтересів, підстав немає, оскільки під час нового розгляду провадження щодо засуджених у суді першої інстанції, вищевказаний суддя участі не брав.

Враховуючи вищенаведене, суд першої інстанції не порушив вимоги статей 75, 76 КПК.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 19.01.2021 у справі № 263/5633/15-к (провадження № 51-2329км20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94394502>

У касаційній скарзі захисник стверджує про наявність обставин, що можуть перешкоджати участі присяжного в судовому розгляді.

Як визначено у ст. 80 КПК, за наявності підстав, передбачених статтями 75-79 КПК, присяжний зобов'язаний заявити самовідвід. За цими ж підставами їм може бути заявлено відвід особами, які беруть участь у кримінальному провадженні.

Відповідно до ч. 1 ст. 390 цього Кодексу присяжний може бути усунутий від подальшої участі в судовому розгляді кримінального провадження у випадках невиконання ним обов'язків, передбачених ч. 2 ст. 386 КПК, та за наявності обґрунтованих підстав вважати, що присяжний у результаті незаконного впливу втратив неупередженість, необхідну для вирішення питань кримінального провадження.

Крім того, ч. 2 ст. 65 Закону «Про судоустрій і статус суддів» визначено перелік категорій осіб, які не підлягають включенню до списків народних засідателів та списків присяжних, серед яких є і працівники правоохоронних органів.

Під час з'ясування обставин, що можуть перешкоджати участі присяжного в судовому розгляді, у ході відбору присяжних в судовому засіданні від учасників провадження будь-яких заяв та клопотань про звільнення присяжного від виконання його обов'язків не надходило.

Таке клопотання надійшло від засудженого та було мотивоване тим, що присяжний раніше працював слідчим, що, на думку засудженого, дає підстави сумніватися в його неупередженості.

Вирішуючи заявлене клопотання, суд першої інстанції дійшов обґрунтованого висновку про відсутність будь-яких передбачених законом підстав для відводу присяжного, оскільки він не є працівником правоохоронного органу з 2010 року та не був слідчим у цьому кримінальному провадженні.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 10.03.2021 у справі № 676/6211/16-к (провадження № 51-3919км20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95509374>

У касаційній скарзі сторона захисту стверджує про порушення вимог ст. 65 Закону «Про судоустрій і статус суддів» при визначенні присяжних, через включення до їх складу присяжного, який на думку сторони захисту працював у правоохоронних органах, так як у судовому засіданні відмовився відповідати на запитання про своє попереднє працевлаштування.

Відповідно до вимог ч. 3 ст. 65 указанного вище закону на особу, як на присяжного покладено обов'язок повідомити суд про обставини, що унеможливають його участь у здійсненні правосуддя, з чим він був обізнаний, про що свідчить його підпис в пам'ятці. Таких обставин присяжний суду не повідомив. До того ж, ч. 2 ст. 65 Закону «Про судоустрій і статус суддів» не містить заборони включення до списку присяжних працівників правоохоронних органів, які вийшли на пенсію або у відставку. Даних про те, що на час повторного судового розгляду присяжний був діючим працівником міліції у матеріалах кримінального провадження немає, таких даних не наведено в місцевому суді, в апеляційних та касаційних скаргах сторони захисту.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 26.06.2019 у справі № 487/4710/13-к (провадження № 51-10159км18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82769686>

VI. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПОРЯДКУ ПРОВАДЖЕННЯ СУДОМ ПРИСЯЖНИХ

У касаційній скарзі сторона захисту зазначає, що розгляд кримінального провадження у суді першої інстанції судом присяжних відбувся з порушенням вимог КПК.

Той факт, що присяжні перебували у нарадчій кімнаті під час ухвалення вироку узгоджується із вимогами ст. 391 КПК та жодним чином не свідчить про їх залежність від позиції суддів.

Як убачається зі змісту вироку місцевого суду, висновки про винуватість засудженої у вчиненні інкримінованого кримінального правопорушення були зроблені прийняттям одностайного рішення як суддями, так і присяжними. Розбіжності у позиціях суддів та присяжних мали місце лише щодо встановлення пом'якшуючих покарання обставин, що відображено у тексті цього вироку та враховано під час призначення особі покарання.

Припущення засудженої про те, що присяжні, які розглядали цю справу, вважали, що вона не є винною також суд не приймає до уваги. Адже у цьому провадженні вирок суду першої інстанції належним чином підписаний всіма присяжними і будь-яких сумнівів у добровільності голосування присяжних сторона захисту не надала. Жодної окремої думки у цьому провадженні ніким із суддів або ж присяжних також не було складено.

Порушення процедури розгляду кримінального провадження щодо особи судом присяжних не встановлено.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 10.12.2024 у справі № 163/2670/21 (провадження № 51-300км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123841640>

У касаційній скарзі засуджений вказує, що обвинувальний акт було прийнято до розгляду з процесуальними порушеннями, адже підготовче судове засідання здійснювалось колегією суддів місцевого суду, а судовий розгляд судом присяжних.

Клопотання про здійснення судового розгляду судом присяжних засуджений заявив саме на стадії підготовчого судового провадження, коли відповідно до положень частин 1, 2 ст. 31, ч. 3 ст. 35 КПК було визначено колегію суддів місцевого суду у складі трьох суддів, при цьому подальший судовий розгляд, з урахуванням вказаного клопотання обвинуваченого, здійснювався в порядку, передбаченому параграфом 2 гл. 30 КПК, а саме судом присяжних.

За таких обставин, а також з огляду на положення, передбачені ч. 2 ст. 65, ч. 2 ст. 67 Закону та ч. 3 ст. 35, статтями 75, 385, 387 КПК, ККС вважає, що касаційна скарга засудженого в частині незаконності складу суду першої інстанції задоволенню не підлягає.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 20.01.2025 у справі № 357/12623/21 (провадження № 51-2720км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124754858>

У касаційній скарзі захисник стверджує, що судовий розгляд здійснювався упередженим складом суду, оскільки судові засідання закінчувалися поза межами робочого часу.

Робота суду присяжних за межами робочого часу з розгляду даного кримінального провадження не може свідчити про упередженість такого суду, а її слід оцінювати як прагнення суду направлені на якнайшвидший розгляд справи в розумні строки. До того ж, значна кількість проведених судових засідань були спрямовані на швидкий, повний, неупереджений розгляд кримінального провадження та на реалізацію прав учасників судового процесу, у тому числі і сторони захисту.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 22.02.2022 у справі № 559/2733/18 (провадження № 51-3521км20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103906856>

У касаційній скарзі засуджений вказував про те, що місцевий суд розглянув справу одноособово, оскільки відсутнє окреме рішення присяжних.

Кримінальний процесуальний закон не передбачає ухвалення присяжними власного рішення.

Статтею 383 КПК передбачено, що кримінальне провадження судом присяжних здійснюється відповідно до загальних правил цього Кодексу з певними особливостями. Усі питання, пов'язані з судовим розглядом, крім питання, передбаченого ч. 3 ст. 331 КПК, судді і присяжні вирішують спільно.

Водночас, відповідно до ст. 371 КПК, вирок ухвалюється в нарадчій кімнаті тим складом суду, який здійснював судовий розгляд.

Судом присяжних було ухвалено вирок щодо засудженого, у якому наявні підписи як суддів, так і всіх присяжних. Тому жодних порушень вимог процесуального закону не допущено.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 18.02.2021 у справі № 500/3490/13-к (провадження № 51-599км17) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95139644>

VII. СУДОВИЙ РОЗГЛЯД У СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ ЩОДО ЗЛОЧИНІВ, ЗА ВЧИНЕННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧЕНО ДОВІЧНЕ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ, В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ АБО У РАЗІ РОЗГЛЯДУ IN ABSENTIA

У касаційній скарзі сторона захисту вважає, що оскільки суд першої інстанції в порушення ст. 314 КПК провів підготовче судове засідання майже через два місяці після надходження 10.03.2022 обвинувального акту, то положення ч. 10 ст. 615 КПК в редакції Закону від 14.04.2022 № 2201-IX не могли бути застосовані в цьому провадженні.

На відміну від кримінального (матеріального) закону, новий кримінальний процесуальний закон не має зворотної дії навіть у тих випадках, коли його правила є більш сприятливі для учасників кримінального провадження.

Відповідно до ч. 10 ст. 615 КПК, чинної на день призначення 03.05.2022 судового розгляду, кримінальне провадження в суді першої інстанції щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі, здійснюється колегіально судом у складі трьох суддів.

Стороною захисту не заперечується, що під час підготовчого судового засідання суд першої інстанції роз'яснив всім учасникам, що ця норма закону, введена в дію з 01.05.2022, унеможливорює розгляд кримінального провадження судом присяжних.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 26.11.2024 у справі № 463/1771/22 (провадження № 51-7150км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123498980>

У касаційній скарзі захисник стверджує, що особі пред'явлено обвинувачення про вчинення злочину за ч. 2 ст. 111 КК, за який можливе призначення покарання у виді довічного позбавлення волі, а отже обвинувачений має бути поінформований щодо можливості розгляду такого кримінального провадження судом присяжних.

ККС враховує, що обвинувальний акт у цьому кримінальному провадженні надійшов до суду першої інстанції 02.05.2022, тобто коли в Україні на підставі Указу Президента України від 24.02.2022 № 64/2022

було введено воєнний стан, строк дії якого у подальшому неодноразово продовжувався.

Законом від 14.04.2022 № 2201-IX «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» ст. 615 КПК, якою врегульовано особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану, викладено у новій редакції.

Приписами ч. 10 ст. 615 КПК у редакції цього Закону встановлено, що кримінальне провадження в суді першої інстанції щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі, здійснюється колегіально судом у складі трьох суддів, крім здійснення кримінального провадження у суді, в якому до моменту введення воєнного стану та набрання чинності цією частиною було визначено склад суду за участю присяжних.

Ця норма Закону набрала чинності 01.05.2022, тобто до надходження обвинувального акту щодо особи до суду (02.05.2022).

Отже, судове провадження щодо особи у суді першої інстанції здійснено колегіально судом у складі трьох суддів, що відповідає вимогам ч. 10 ст. 615 КПК у редакції Закону від 14.04.2022 № 2201-IX.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 14.02.2024 у справі № 202/1744/22 (провадження № 51-5963км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117105881>

У касаційній скарзі захисник вказує, що судами попередніх інстанцій не було роз'яснено особисто обвинуваченому особливості розгляду кримінального провадження судом присяжних.

Відповідно до ч. 10 ст. 615 КПК за вчинення злочинів, за які передбачено покарання у виді довічного позбавлення волі, судовий розгляд здійснюється колегіально у складі трьох суддів, крім здійснення кримінального провадження у суді, в якому до моменту введення воєнного стану та набрання цією частиною законної сили було визначено склад суду за участю присяжних.

Обвинувальний акт у даному кримінальному провадженні надійшов до суду першої інстанції 23.03.2023, тобто коли на всій території України вже був введений воєнний стан. Крім того, стороні захисту було повідомлено про неможливість роз'яснення обвинуваченому права про розгляд справи щодо нього судом присяжних, у зв'язку з розглядом справи за відсутності обвинуваченого (*«in absentia»*) в порядку спеціального судового провадження.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 09.10.2025 у справі № 607/5441/23 (провадження № 51-29км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130956569>

Огляд судової практики Верховного Суду про розгляд кримінального провадження судом присяжних (актуальна практика) / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного кримінального суду департаменту аналітичної та правової роботи; заст. голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду д. ю. н. Антонюк Н. О. Київ, 2025. – 24 с.

Застереження: видання містить короткий огляд судових рішень Верховного Суду. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 [@supremecourt_ua](https://www.instagram.com/supremecourt_ua)

 t.me/supremecourtua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua